

Переклад англомовних вигуків

Провідною тенденцією сучасної лінгвістики та перекладознавства є усвідомлення функціональної специфіки одиниць мовлення, а також аналіз їхнього місця у дискурсі, на яке впливають багато нелінгвістичних чинників, а саме соціальні та антропологічні параметри комунікації. Оскільки вигуки виконують важливу роль у різних фазах мовленнєвого спілкування, у дискурсі стає важливим вибір відповідного вигуку залежно від мети висловлювання та способу її досягнення.

Актуальність дослідження зумовлена недостатністю системних досліджень з перекладу цієї частини мови. Слід зазначити, що роботи про переклад англійських вигуків українською мовою майже зовсім відсутні, частіше зустрічаються наукові праці про переклад англомовних вигуків російською мовою, а отже, у дослідженні вигуків є багато невирішених проблем.

Об'єктом дослідження є вигуки англійської та української мови, які використовуються у процесі комунікації.

Предметом дослідження є вплив прагматичного значення вигуків на способи та прийоми відтворення вигуків сучасної англійської мови в українській мові.

Мовленнєва комунікація є двоплановим процесом: комунікативним і метакомунікативним [2: 140]. У метакомунікативному аспекті процес мовленнєвої комунікації можна поділити на три етапи: встановлення, підтримання та розмикання мовленнєвого контакту. Вигуки часто входять до метакомунікативної складової мовленнєвого акту, набуваючи власної іллокутивної сили, та використовуються на всіх етапах мовленнєвого спілкування. У початковій фазі мовленнєвої взаємодії задається тон та стиль спілкування, використовуються спеціалізовані вигуки-привітання (*hello, hi, welcome*), вигуки-атрактанти уваги (*attention, halloa, listen, hey*), метамовленнєві вибачення (*excuse me, sorry*); вигуківі речення – етикетні питання про здоров'я, стан справ тощо (*how are you?, how do you do? what gives?*). Наприклад, у наступному реченні вигуки *why* та *halloa* виражають відповідно згоду та повертання уваги: "*Why, of course, that would explain it*" [6: 52]. – „Авжеж, чим усе і пояснюється” [4: 47]. "*Halloa! Halloa! What's this?*" [6: 53]. – „Чекайте! Чекайте! Що це?” [4: 49].

Питання перекладу вигуків загалом, та перекладу англійських вигуків українською мовою зокрема залишається однією з недостатньо вивчених проблем перекладу. Неправильний переклад вигуків та вилучення їх з тексту перекладу може призвести до викривлення оригінальної ідеї автора, а саме недостатнього прояву та знебарвлення емоційного стану учасника діалогічного мовлення, відношення власне автора до перебігу подій. Визначити, які саме асоціації та емоції вкладає автор висловлювання в кожну лексичну одиницю становить певну складність. Але необхідність правильно розшифрувати інформацію, що міститься у мовленнєвому акті та правильно інтерпретувати емоції та асоціації, закладені в конотативних полях їх окремих частин – тільки половина завдання, що стоїть перед перекладачем. Друга половина – це коректно виразити усі ці нюанси мовою перекладу, а це набагато складніше.

До основних труднощів перекладу належать такі: 1) багато значність деяких вигуків. Прагматичне значення вигуку можна точніше встановити за допомогою речення, до складу якого входить вигук, якщо таке речення є у тексті оригіналу, 2) нечіткість смислу, оскільки вигуки не називають, а лише позначають емоції або почуття, 3) наявність етноспецифічних вигуків в англійській мові, наприклад *whee, halloa, gawd, gawdlmighty, duh, fiddle-dee-dee, haramph* [3: 393].

Переклад англійських вигуків, що майже повністю збігаються за формою з вигуками української мови, не викликає труднощів, наприклад: "*Oh, John, John, have I brought you to this? It is my doing, Sir Henry – all mine.!*" [6: 150]. – „О Джоне, Джоне, до чого я тебе довела! Це я винна, сер Генрі, в усьому винна тільки я” [4: 131]. "*Oh, my God!*" *I gasped. "What is it? What does it mean?"* [6: 207]. – „О Боже! – видихнув я. – Що це таке? Що це?” [4: 180]. При перекладі вигуку *Oh* в обох випадках було використано словниковий відповідник цього вигуку, а саме український вигук *О* [7: 669].

Разом з тим, у багатьох випадках переклад вигуків викликає певні труднощі. Як свідчить проаналізований матеріал, існують такі найпоширеніші прийоми перекладу англійських вигуків: 1) використання існуючого українського словникового відповідника, наприклад: "*Thank God! Thank God!*" [6: 249]. – „Слава Богу! Слава Богу!” [4: 218]. "*No, no, surely not!*" [6: 208]. – „Ні, ні, цього не може бути!” [4: 181];

2) транскодування (звукова та /або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу) (*Wow – Вау, Ok – Окей (виражає згоду, є засобом повернути увагу), Yeah – Йе (виражає скептицизм до сказаного або є переможним вигуком), Oops – Упс (від несподіванки, що щось неприємне трапилось)*) [7: 7];

3) варіантний відповідник: "*Ha, you see it now*" [6: 226]. – „Ага, тепер ви теж побачили” [4: 196]. "*But, hark, what is that?*" [6: 208]. – „Але стривайте! Що це?” [4: 182]. "*The hound!*" *cried Holmes. "Come, Watson, come! Great heavens, if we are too late!"* [6: 207]. – „Це собака! – вигукнув Холмс. – Ану, Вотсоне, біжімо туди. Боже милий, аби тільки встигнути!” [4: 181]. "*By thunder, you may well be ashamed of yourself*" [6: 149]. – „Йй-право, вам повинно бути соромно” [4: 139].

У цих прикладах англійські вигуки *Ha, hark, Come, Ah, By thunder* перекладено словами, які не є словниковими відповідниками і підібрані з урахуванням контекстуального значення вигуку, який перекладається, та норм української мови.

Вигукам властива синхронна й потенційна прагматична багатозначність [1: 17], що підтверджується наведеними прикладами, оскільки, хоча англійські вигуки й перекладено не словниковими відповідниками, проте, цей переклад влучно відтворює прагматичну мету автора.

4) повнозначним словом або словосполученням: *"Dear me! What a very shocking affair! How did he die?"* [6: 215]. – „Ось тобі й маси! Жахлива подія! Як же це сталося?” [4: 188]. *"There it is! – I cried"* [6: 149]. – „Дивіться! – вигукнув я” [4: 130].

У цих прикладах вигуки було перекладено повнозначними словосполученнями. Важливо зазначити те, що вигуки як частина мови не є замкненою групою слів. Поповнення вигуків йде як на словотвірному, так і на семантичному рівні, що призводить до неповноти існуючих словників та вказує на необхідність систематизації цього процесу.

5) введення вигуку в переклад тоді, коли вигук відсутній в оригіналі, наприклад: *"Move your light across the window, Watson! – cried the baronet. – 'See, the other moves also!'"* [6: 149]. – „Ану, поводись свічкою, Вотсон! — вигукнув баронет. — Бачите, той вогник також рухається з боку в бік!” [4: 139]. В цьому прикладі наявне додавання вигуку в переклад, за допомогою чого у перекладі вдеться відтворити такі почуття мовця, як нетерплячість та азарт.

Досить цікавим є й такий приклад: *"Not a word to show yow suspicions – not a word, or my plans crumble to the ground"* [6: 214]. – „Ну й дива! І яке зухвальство! Ні слова про наші підозри – ні слова, бо інакше всі мої плани буде зруйновано” [4: 187].

У цьому прикладі за допомогою додавання вигуку *Ну й дива!* а також еліптичного речення *І яке зухвальство!*, яке теж стає вигуковим, виражається крайній ступінь обурення мовця.

Однак, у наступному прикладі, на нашу думку, додавання вигуку є недоречним, адже це призводить до перевантаження змісту тексту перекладу: *"There was no chance of either of us forgetting that peculiar ruddy tweed suit - the very one which he had worn on the first morning that we had seen him in Baker Street"* [6: 209]. – „Ще б пак! Адже ні я, ні Холмс не могли забути незвичайний червонястий твідовий костюм Генрі Баскервіля, той самий, в якому він уперше завітав до нас на Бейкер-стріт” [4: 184]. Через введення у переклад вигуку *Ще б пак* перевантажується зміст перекладеного речення, додається емоційне забарвлення, яке відсутнє в оригінальному тексті.

6) вилучення вигуку (здебільшого вилучаються вигуки *ah, oh, well, erm*), наприклад: *"Here, Lestrade, your brandy-bottle!"* [6: 249]. – „Лестреде, де ваш коньяк?” [4: 218]. У цьому прикладі вилучення вигуку компенсується тим, що у перекладі змінено структуру речення, а саме окличне речення оригінального речення замінено питальним у тексті перекладу, для чого вживається питальне слово *де*, так само, як і у наступному прикладі: *"Oh, you return to-morrow?"* [6: 216]. – „Ви повертаєтесь завтра?” [4: 189]. У цьому випадку ми не погоджуємося з перекладом, оскільки речення втрачає відтінок легкого здивування, який притаманний оригінальному текстові. Уважаємо за доцільне відтворити подане речення оригіналу як „Невже ви повертаєтесь завтра?”. У цьому випадку вигук також вилучається, проте вико ристовується такий прийом, як компенсація (заміна вигуку *Oh* прислівником *невже*), адже втрата на одному рівні компенсується на іншому. Отже, вилучення, як і будь-яку іншу перекладацьку трансформацію, потрібно застосовувати дуже обережно, оскільки можна порушити зміст англомовного речення або зробити переклад менш виразним.

Таким чином, можна виділити такі прийоми відтворення англомовного вигуку у тексті перекладу: використання існуючого українського відповідника чи контекстуального відповідника, запозичення з англійської мови, заміна англійського вигуку повнозначним словом чи словосполученням української мови, додавання вигуку, та вилучення вигуку в мові перекладу. Під час вибору прийому перекладу слід враховувати ситуацію спілкування, контекст, у якому вживається вигук, його прагматичне значення, ступінь емоційного забарвлення речення. Основним критерієм вибору прийому перекладу повинен бути ступінь еквівалентності перекладеного речення.

Література

1. Каптюрова О.В. Вигуки сучасної англійської мови (системний та дискурсивний аспекти): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О.В. Каптюрова. – К., 2005. – 21 с.
2. Каптюрова О.В. Роль інтонації у формуванні семантики вигуків (на матеріалі англійської мови) // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи / НАН України. Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов; редкол. А.Д. Белова (голов. ред.) та ін. – К., 2008. – С. 140–146.
3. Орищенко Т.А. Переклад англійських вигуків українською мовою // Мовні і концептуальні картини світу. – Вип. 25 – Ч. 2. – КНУ ім. Т.Г. Шевченка., 2009. – С. 392–395.
4. Конан Доль, Артур. Собака Баскервілів: Повість [Для серед. та ст. шк. віку] / 3 англ. пер. М.А.Дмитренко. – К.: Школа, 2009. – 240 с.
5. Мамушкіна С.Ю. Семантика и прагматика междометий в современном английском языке [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/semantika-i-pragmatika-mezhdometii-v-sovremennom-angliiskom-yazyke>.
6. Doyle Arthur Conan The Hound of the Baskervilles. – М.: Айрис-пресс, 2009. – 320 с.
7. Англо-український словник: У 2 т. – Близько 120 000 слів / Склад М.І. Балла. – К.: Освіта, 1996. – Т. 1. – 752 с.
8. Англо-український словник: У 2 т. – Близько 120 000 слів / Склад М.І. Балла. – К.: Освіта, 1996. – Т. 2. – 712 с.